

Zahnitko, Anatolij Panasovyč; Myronova, Halyna

Складнопідрядні речення з кількома підрядними

In: Zahnitko, Anatolij Panasovyč; Myronova, Halyna. *Синтаксис української мови : теоретико-прикладний аспект*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, pp. 122-124

ISBN 978-80-210-6350-1; ISBN 978-80-210-6353-2 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128809>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З КІЛЬКОМА ПІДРЯДНИМИ

Складнопідрядне речення з кількома підрядними є багаторівневою конструкцією, що складається з трьох і більше предикативних частин, які поєднуються між собою зв'язками сурядності / підрядності.

За характером взаємодії підрядних частин з головною виділяють три типи складнопідрядних речень з кількома підрядними:

- 1) **конструкції із супідрядністю;**
- 2) **конструкції з послідовною підрядністю;**
- 3) **конструкції із супідрядністю та послідовною підрядністю.**

1. Конструкції із супідрядністю

– це такі неелементарні складнопідрядні речення, в яких дві чи більше частини залежать від того самого слова головної частини або головної частини загалом.

Залежно від того, як виражається в цих реченнях залежність кожної частини від головної, розрізняють супідрядність **однорідну** й **неоднорідну**.

Складнопідрядні речення з **однорідною супідрядністю** охоплюють речення, в яких підрядні частини залежать від того самого слова чи від усієї головної частини та перебувають з ним / нею в однакових відношеннях (підрядні частини є одного виду): *Хотіла б я пісню стати у сію хвилину ясну, Щоб вільно по світі літати, Щоб вітер розносив луну* (Леся Українка) – обидві частини є підрядними мети.

До складнопідрядних речень з **неоднорідною супідрядністю** належать речення, підрядні частини в яких підпорядковуються різним словам або опорному слову і головній частині чи тільки головній частині та перебувають зі словом / головною частиною в різних семантичних відношеннях: *Коли набирають стяги епохи вітру нового і висоти, думай, що світ змінити хоч трохи повинен і ти* (Д.Павличко) – частини є неоднорідними: темпоральна та з'ясувальна.

Поєднання однорідної й неоднорідної супідрядності зумовлює утворення складнопідрядного речення зі **змішаною супідрядністю**: *Естетика імені передбачає не лише розмаїття, красу, багатство варіантів, якими можна викликати ніжність до своїх дітей, а й те, як поєднується обране ім'я з батьківським, як пасує до прізвища* (Л. Скрипник)

– перша частина є присубстантивно-атрибутивною, а дві останніх – займенниково-співвідносними (вони однорідні між собою).

2. Конструкції з послідовною підрядністю

мають своєрідну будову: перша підрядна частина безпосередньо стосується головної (підрядна першого ступеня), а кожна наступна частина – до попередньої (підрядні частини другого, третього та інших ступенів): *Проминули сиві далекі Віки над степами життя, Неначе у вирій лелеки, Яким не знайти вороття* (П.Воронько) – *Неначе у вирій лелеки* – I ступінь підрядності; *Яким не знайти вороття* – II ступінь підрядності.

3. Конструкції із супідрядністю та послідовною підрядністю

– це неелементарні складнопідрядні речення, що поєднують у собі супідрядність і послідовну підрядність: *Ще є портрет, що малював Брюллов не для того, щоб однести в музей, а щоб Тараса-кріпака звільнити з оков, щоб слово розкувати землі моєї* (Д.Павличко) – перша присубстантивно-атрибутивна частина (I ступінь залежності), три інші – підрядні супідрядні мети та залежать від попередньої (II ступінь залежності).

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання I.

Запишіть подані речення. Визначте вид складнопідрядних речень з кількома підрядними. Назвіть головні та підрядні частини, проаналізуйте їх за логіко-граматичною класифікацією.

1. Я готовий повірити в царство небесне, бо не хочу, щоб в землю ішли без сліда, без імені, святі, незрівнянно чудесні, горді діти землі, вірні діти труда (В. Симоненко). 2. І тут його вразила дивовижна неправдоподібна краса зимової ночі, що легкими хмарами напливала на півтемний місяць, що блакитним снуванням єднала небо з землею, що спалахами вибухала навколо засніжених верб і стогів (М. Стельмах).

3. Якщо ви хочете, щоб рідне слово назавжди ввійшло в духовне життя дитини, стало її багатством, не забувайте про рідну пісню (В. Сухомлинський).

4. Я син народу, що вгору йде, хоч був запертий в льох (І. Франко).

5. У кожної людини буває такий день, коли вперше радієш сонцю, коли вперше деревами тишишся (Д. Павличко).

6. Мені здається, що наші душі злилися так, що ми самі не знаємо, де починається твоя і де кінчається моя (Олександр Олесь).

Завдання II.

Складіть речення за поданими схемами. Проаналізуйте вид підрядності в кожному випадку, а також схарактеризуйте сполучний засіб за формально-граматичною класифікацією.

Варіант 1. Варіант 2.

1. (Якщо ...), [..., (що ...), ...]; 1. (Коли ...), [...], (дарма що ...);
2. [... , (яка ...),], (так що); 2. [...], (як ...), (як ...), (які ...);
3. [... так], (що ...), (бо ...); 3. [..., (коли ...), ...], (де ...);
4. [..., (коли ...), (коли ...), ...]; 4. (Хто ...), (хто ...), [той ...];
5. (Як ...), (де ...), [...]; 5. [], (чого ...), (тому що ...);
6. [...], (що ...), (яка ...); 6. [], (або ...), (що ...);
7. (Щоб ...), [...], (щоб ...); 7. [], (що ...), (хоч ...);
8. (Хто ...), [...], (коли ...); 8. [..., (хто), ...], (щоб).

Завдання III.

Доповніть речення так, щоб вони стали складнопідрядними з: 1) однорідною супірядністю; 2) послідовною підрядністю; 3) супірядністю та послідовною підрядністю. Наведіть кілька варіантів кожного речення. Накресліть схеми.

1. Я так тебе люблю, що 2. Хто, той не раз бачив, 3. Мова – зброя, якою
4. Подай душі убогій силу, щоб 5. У кожної людини буває такий день, коли
6. Я чую, як 7. Ті, що, кажуть, що
8. І полонений, і козак більше клопоталися біля коней, аніж

* Визначте, яку роль виконує кожна підрядна частина: пояснює слово / словосполучення чи предикативну частину загалом.

Завдання IV.

Доповніть подані складнопідрядні речення таким чином, щоб вони були: а) з однорідною супірядністю; б) з неоднорідною супірядністю; в) з однорідною й неоднорідною супірядністю; г) з послідовною підрядністю. Накресліть схеми речень і визначте типи підрядних частин.

1. Я тої думки, що не може бути творцем людина, ... (К. Гордієнко).
2. Коли дерева одцвітають, вони скидають лист, ... (Олександр Олесь).
3. І от тепер, коли утома в своїх обіймах пригорта, – мені так хочеться додому, ... (Д. Фальківський).
4. Їй поталанило йти в одній лаві з людьми, які мали мужність жити так, ... (В. Дрозд).
5. Якщо вибирати між красою і правдою, я вибираю красу, ... (З часопису).
6. Лиш де-де з вікон блимає світло, що ледве мерехтить за сніговим серпанком, ... (І. Франко).
7. А дитячі сердечка мають бриніти любов'ю, наче деревця весняним соком, ... (М. Стельмах).